

УДК 728.5:379.85-053.6(045)

Ткаченко Н.В.,
Національний авіаційний університет, м. Київ

СТРУКТУРА СИСТЕМИ АРХІТЕКТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ

Здійснено аналіз соціально-економічних підходів до вивчення туризму та системи архітектурних об'єктів молодіжного туризму. Виявлено основні види підприємств, що належать до різних груп заходів із забезпечення сфери туристських послуг і складають структуру системи туризму, задовольняють різні потреби туристів. Визначено місце засобів розміщення для молоді та архітектурної діяльності як такої в цій системі, їх значення для формування туристського продукту.

Ключові слова: туристська індустрія, інфраструктура туризму, туристський продукт, туристська пропозиція, архітектурні об'єкти молодіжного туризму.

За оцінками Всесвітньої туристської організації (ВТО) і Всесвітньої ради з туризму і подорожей функціонування суб'єктів туристської діяльності тісно пов'язане чи впливає на розвиток та діяльність 32 галузей народного господарства.

Актуальність. Широка взаємодія різних галузей народного господарства в процесі формування туристського продукту або надання туристських послуг ускладнює диференціацію видів діяльності, що стосується і розширення номенклатури закладів туризму, в тому числі і для молоді. Адже, саме динаміка засобів розміщення забезпечує мультиплікативний вплив на інші види туристської діяльності. [5, с.19]

Сучасні заклади туризму для молоді в Україні, як складна комплексна система, що інтегрує в єдине ціле чисельні технічні, конструктивні, психологічні, естетичні складові є мало вивченим, з наукової точки зору, аспектом архітектурної діяльності, як з боку теоретичного узагальнення ознак та особливостей подібних закладів, так і з боку практичного застосування вже існуючого досвіду. На даному етапі розвитку сфери туризму досить актуальним постає питання кооперації закладів туризму для молоді з іншими закладами громадського призначення, підприємствами сфери обслуговування, культурно-просвітницькими та навчальними закладами тощо, а також визначення їх місця у соціально-економічних процесах, розуміння їх суті, структури, значення для розвитку туризму.

Мета. На основі аналізу соціально-економічних підходів до вивчення туризму та системи архітектурних об'єктів молодіжного туризму, їх функціонування виявити основні види підприємств, що складають її структуру та забезпечують різні групи заходів при формуванні туристського продукту, а також визначити місце і значення засобів розміщення, в тому числі і закладів туризму для молоді, в цій системі.

Аналіз досліджень. Розробкою, так званої, базисної моделі рекреаційної системи у 1970-1980-ті роки займався колектив Інституту географії академії наук під керівництвом В.С.Преображенського [7]

У 1993 році ВТО була розроблена Стандартна міжнародна класифікація видів діяльності в сфері туризму (СІКТА), що була прийнята Статистичною комісією ООН. Мета її створення і використання полягала у забезпеченні методологічної основи збором, обробкою та розповсюдженням інформації про туризм. СІКТА дає уявлення про структуру туристської індустрії, і разом з тим, вказує на тісні зв'язки і можливий внесок галузей, що входять до класифікації, у спільну величину витрат туристів. [5]

Світовим економічним форумом був розроблений та використовується для аналізу факторів конкурентоспроможності сектору туризму спеціальний індекс - the Travel & Tourism Competitiveness Index (ТТСІ). Показник ТТСІ вимірює фактори та сприятливі умови для розвитку туризму в різних країнах світу. Цей індекс базується на трьох групах параметрів, які сприяють конкурентоздатності та забезпечують її. Групи об'єднують більше 70 показників. Перший субіндекс охоплює елементи політики та сфери діяльності уряду (основи регулювання); другий стосується бізнес-середовища та виробничої інфраструктури; третій включає людські, природні та культурні складові ресурсного багатства країни. [2]

Питанням розробки теоретико-методологічних підходів до формування концепції взаємодії індустрії туризму із суміжними галузями національної економіки, їх вивченню і визначенню специфіки присвячена докторська дисертація російського вченого Морозова В.А. [5]

Соціально-економічні аспекти, зокрема, організаційно-економічні умови розвитку молодіжного туризму та стратегія позиціонування туристських фірм на молодіжному сегменті ринку туристських послуг досліджені в роботах Орловської В.П. та Козлової В.А.

В роботах білоруського автора Кабушкіна Н.П. розглядаються комплексна система туристського обслуговування та складові туристської пропозиції. [3]

Основна частина. Довгий час у вітчизняній практиці широко використовувався рекреаційно-географічний підхід на основі якого базувалася методологія дослідження організації відпочинку населення. Згодом географічні

аспекти рекреаційної системи були доповнені міждисциплінарними дослідженнями, що дозволило перейти від природно-ресурсної моделі до природно-соціальної, що викликало увагу до наукових досліджень стосовно врахування фізіологічного комфорту, безпеки перебування людини в місці туристської дестинації, привабливості культурно-історичних, розважально-дозвіллєвих, спортивних та інших об'єктів на основі спеціальних критеріїв. Зростання туристської активності населення, залучення в оборот нових природних та інших туристських ресурсів обумовив перехід у 1980-х роках до системного вивчення рекреаційно-туристської діяльності із врахуванням техніко-економічних параметрів. [5, с.13]

В 1970-1980-х роках на основі аналізу послідовності технологічних процесів сфери туризму фахівцями було вибудовано структуру туристсько-рекреаційного господарства, в якій виділяли дві групи видів діяльності: структуроутворюючі види діяльності, що спеціалізувалися на наданні туристсько-рекреаційних послуг (туристські бюро, готельні заклади, заклади громадського харчування тощо); життєзабезпечувальні для туризму види діяльності - структури комунального і побутового обслуговування, транспорту, зв'язку, торгівлі, розваг тощо, кінцевий результат діяльності яких є профільним для відповідних галузей. [5, с.11] Архітектурна діяльність, в такій структурі туристсько-рекреаційного господарства належить як до структуроутворюючої групи, так і до життєзабезпечувальної.

Матеріальна база системи туристських підприємств повинна враховувати всі види туристської діяльності. Основу системи туристської інфраструктури для молоді утворюють її структурні елементи – певні типи туристських закладів та їх комплекси. Вони є територіальними елементами просторово об'єднаних об'єктів туристської інфраструктури, що пов'язують між собою туристські зони і центри. Комплексна система туристського обслуговування передбачає наступні групи заходів:

1. Забезпечення основних видів послуг по прийому і розміщенню туристів, а також їх пересуванню: будівництво та організація діяльності підприємств готельного типу, туристських баз, підприємств громадського харчування, транспортних підприємств;

2. Виявлення, збереження, утримання та організація показу об'єктів туристської аттрактивності в місці дестинацій, культурно-просвітницька робота, розвиток музейної справи, розробка туристських маршрутів та виробництво товарів туристського споживання.

3. Забезпечення додаткових видів обслуговування туристів у вільний час (виробництво і реалізація сувенірів, організація та діяльність тематичних

підприємств громадського харчування, культурно-видовищних, розважальних закладів, спортивно-оздоровчих підприємств).

4. Організація господарського обслуговування, створення базових підприємств харчування, комунально-побутового обслуговування, транспорту, інженерного забезпечення туристсько-рекреаційних підприємств, житлове будівництво для обслуговуючого персоналу, організація закладів по підготовці кадрів для сфери туризму. [6]

Кожен вид підприємства та туристської діяльності має свої особливості функціонально-планувальної структури будівлі, в якій воно розміщується, специфіку організації основних технологічних процесів надання послуг, споживання туристського продукту тощо. Все це необхідно враховувати при введенні їх в систему туризму.

В роботах архітектурного спрямування у 1970-1980-х роках також розглядалися питання формування туристсько-рекреаційних комплексів різних типів, що, як правило, розташовувалися в селітебних зонах (в складі курортно-рекреаційних районів, в приміській зоні відпочинку, на суміжних територіях), були пов'язані єдиним архітектурно-планувальним задумом і склалися з групи рекреаційних закладів туризму і відпочинку з частковою чи повною централізацією управління й обслуговування, кооперування. Ступінь кооперації туристських закладів міг бути різним, що залежало від конкретної містобудівної ситуації: локальне розміщення, малий, середній ступінь кооперації, повна кооперація. [6]

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду формування архітектури закладів туризму для молоді показав, що у колишньому СРСР будувалися туристські заклади із автономним і повним циклом обслуговування. Тобто заклад туризму надавав комплексну туристську послугу – розміщення, харчування, оздоровлення, розваги тощо, і мав у своїй комплексній структурі відповідні функціональні споруди чи приміщення. Такі заклади туризму не потребували послуг місцевих підприємств. З одного боку це було зручно для гостей і забезпечувало безперервність технологічного процесу надання туристських послуг, але в ринкових умовах такий підхід має багато ризиків, тим більше зважаючи на сезонні коливання завантаження закладів готельного типу.

В країнах світу при проектуванні молодіжних хостелів обов'язково беруть до уваги вже існуючі об'єкти місцевої інфраструктури, які при подальшому функціонуванні закладу активно використовуються. Наприклад, в хостелі не обладнують кафе і гості користуються послугами кафе, що розташовуються поруч. Такий підхід зменшує витрати на будівництво чи перебудову, обладнання закладу туризму, його експлуатацію та сприяє розвитку місцевої

економіки. Хоча, з іншого боку, це не завжди може гарантувати якісне надання послуг. Або ж, проектом передбачаються додаткові приміщення, що можуть бути використані з різними цілями. Але їх функціональне призначення визначається вже під час експлуатації молодіжного хостелу. Так, наприклад, у New York Hostel International досить проблематичним виявилось використання простору під заклад громадського харчування, що було передбачено проектом. Через низький попит на послугу харчування (харчувалися лише групи туристів) неможливо було знайти орендарів. Тому цей простір було вирішено використовувати для роздрібної торгівлі. [1]

Стандартна міжнародна класифікація видів діяльності в сфері туризму (СІКТА) дає уявлення про структуру туристської індустрії, і разом з тим, вказує на тісні зв'язки і можливий внесок галузей, що входять до класифікації, у спільну величину витрат туристів. Так, серед видів туристської діяльності, СІКТА виділяє послуги готельних закладів, кемпінгів та інших комерційних засобів розміщення, як таких, що мають значну долю надходжень від своєї діяльності. Але доля витрат туристів на даний вид послуг в загальній сумі туристських витрат диференційована на середню і незначну. СІКТА вирішує проблему впорядкування різноманіття видів діяльності, що так чи інакше пов'язані з туризмом. Але методологія СІКТА залишає поза увагою питання пріоритетності видів діяльності, що спеціалізуються на туризмі, і що є важливим показником для державного регулювання, обґрунтування ресурсного забезпечення та інвестиційної політики оптимізації джерел і способів фінансування. Вибір пріоритетів в індустрії туризму важливий, з точки зору, ефективності розміщення та використання ресурсів, в тому числі будівництва закладів готельного типу.

В сучасних умовах в Україні туризм характеризується неефективністю розміщення ресурсів, в тому числі праці і капіталу. Про це свідчить стан інфраструктури та розподіл зайнятості населення. Неефективний розподіл ресурсів послаблює мультиплікативний ефект туризму.

Важливою особливістю туризму є те, що на відміну від інших галузей національної економіки тут значна роль полягає на трудові та культурно-історичні ресурси, а також вона прив'язана до конкретної території та природно-кліматичних умов. До того ж, туризм тісно пов'язаний з таким поняттям, як індивідуальний профіль місця туристського призначення, яке визначає привабливість туристської послуги і створює туристську мотивацію. Такий профіль формується під впливом таких факторів як: географічне розташування, ландшафт, біокліматичні та екологічні характеристики території, історико-культурні параметри.

Ще одним важливим аспектом формування туристської пропозиції на сучасному етапі є її диференціація відповідно до потреб конкретних демографічних груп населення. На думку британських маркетологів Н.Моргана, А.Причарда основним способом виходу туристських підприємств на споживачів залишається пропозиція одного і того ж продукту всім гостям. Але, більш перспективним і конкурентоспроможним вони вважають створення цільового продукту і техніку цільової пропозиції. Це, в свою чергу, потребує сегментації туристського ринку. [4]

При формуванні закладів туризму для молоді слід пам'ятати, що попит на послуги розміщення створюється не закладами готельного типу, а первинною пропозицією (наприклад, турист має бажання приїхати до історичного міста Києва, і вже потім постає питання розміщення). Хоча, світовий досвід має зворотні приклади, коли гість приїздить до туристської дестинації саме для того щоб пожити в певному готелі (наприклад, в одному із готелів Лас-Вегаса). Але, навіть за такої ситуації, мета створення таких засобів розміщення була саме для формування атракцій та мотивацій для гостей. Тобто, архітектура засобів розміщення може виконувати первинну пропозицію при формуванні туристського продукту.

Слід також враховувати і такий важливий аспект, що попит на туристські послуги та туристська пропозиція не можуть існувати окремо. Туристська пропозиція представляє собою комплекс послуг, який необхідний для задоволення потреб туриста, і які надаються йому під час його подорожі та у зв'язку із цією подорожжю. [3]

Туристська пропозиція (або туристський продукт) складається із первинної та похідної пропозицій. Первинна пропозиція від початку не пов'язана із сферою туризму, але являє собою потужний туристський потенціал певної туристської дестинації. Первинна пропозиція може складатися з наступних елементів: природно-кліматичні умови; соціально-культурні фактори (історико-культурна спадщина, пам'ятки архітектури, народні звичаї та традиції, навчальні заклади, культурно-мистецькі, освітні, спортивні центри тощо); загальна інфраструктура населеного пункту (дорожньо-транспортна система, інженерно-комунальні комунікації, очисні спорудження, культурно-освітні та дозвіллеві заклади, спортивні спорудження тощо).

Похідна пропозиція, на відміну від первинної, існує спеціально в туризмі і складається із туристської інфраструктури та туристської супраструктури. Туристська інфраструктура, в свою чергу поділяється на інфраструктуру обумовлену розвитком туризму і власне туристську інфраструктуру, які являють собою суттєве доповнення до існуючого туристського потенціалу місця дестинації, тобто, що необхідно створити для залучення та зручностей

туристів при наявності первинної пропозиції. Так, інфраструктура обумовлена розвитком туризму подібна до загальної інфраструктури місця дестинації, і носить характер додаткових потужностей, що покликані забезпечувати процеси життєдіяльності туристських потоків, що прибувають. До власне туристської інфраструктури відносять транспортні засоби, засоби розміщення, заклади розважального, конгресного типу, заклади сфери обслуговування та інформації.

До туристської супраструктури прийнято відносити підприємства готельного типу та заклади громадського харчування, які, при наявності первинної пропозиції туристської аттрактивності, мають вирішальне значення для формування туристського продукту. Як видно, із вище сказаного туристський попит задовольняється комплексно і потребує наявності декількох елементів, які можуть бути первинними та похідними. За відсутності хоча б одного з них, стає неможливим досягти стратегічну мету туризму, як такого. [3]

Туристська інфраструктура та туристська супраструктура роблять туристські ресурси доступними, а подорожі комфортними та безпечними, що збільшує їх цінність як фактора виробництва туристського продукту. Всі елементи туристської інфраструктури та супраструктури розташовуються в безпосередній близькості до об'єктів туристської привабливості; повинні відповідати певному рівню якості (національних та міжнародних стандартів); мати можливість до розширення (збільшення потужності), модернізації та модифікації. Також, всі елементи туристської інфраструктури та супраструктури безпосередньо чи опосередковано взаємопов'язані поміж собою, що і дозволяє ефективно функціонувати єдиній туристській індустрії.

Висновки. Таким чином, матеріальну основу виробництва туристського продукту утворює складний комплекс різних галузей, підгалузей та видів діяльності, які безпосередньо задовольняють потреби туристів чи створюють необхідні для цього умови. Послуги розміщення об'єктивно займають центральне місце в індустрії туризму і виступають її базовим обов'язковим елементом. Адже фізіологічні та психологічні особливості людини такі, що хоча б один раз на добу вона повинна відпочивати для чого необхідні послуги закладів готельного типу та інших засобів розміщення.

Виходячи із основних заходів туристського обслуговування та складових туристського продукту можна визначити основні типи підприємств, що складають структуру системи туризму, в тому числі і молодіжного. До того ж, всі ці підприємства представляють собою архітектурні об'єкти або функціонують завдяки засобам архітектурної діяльності. (Таблиця).

Таблиця Система архітектурних об'єктів молодіжного туризму

Основні заходи туристського обслуговування	Типи підприємств	Приклади типів підприємств, об'єктів	Складові туристської пропозиції
Забезпечення основних видів послуг по прийому, розміщенню	Заклади готельного типу	Заклади готельного типу, кемпінги, мобільні засоби розміщення	ПП, ТЮ, ТІ, ТС
	Заклади громадського харчування	Ресторани, кафе, їдальні, бістро, закуочні, бари	ПП, ТЮ, ТІ, ТС
	Транспортні підприємства	вокзали, станції, аеропорти; система громадського транспорту в місці дестинацій; дорожньо-транспортна система.	ПП, ТЮ
Виявлення, збереження, утримання та організація показу об'єктів туристської аттрактивності в місці дестинацій. Розробка туристських маршрутів	Культурно-просвітницькі підприємства	пам'ятки історії, культури, архітектури; музеї; навчальні заклади; археологічні пам'ятки, пам'ятні місця тощо.	ПП
	Матеріальна база спеціалізованих суб'єктів господарювання	Офіси туристських операторів, агентів, виробників товарів туристського споживання, екскурсійні бюро тощо.	ТІ
	Природні об'єкти	Гори, ліси, море, річки, лісопарки, парки, природні заповідники тощо	ПП
Забезпечення додаткових видів обслуговування туристів	Виробництво та реалізація сувенірної продукції	Містечко народних майстрів, сувенірні крамнички, базари; художні майстерні; художні салони	ТІ,
	Тематичні підприємства громадського харчування	Ресторани, кафе національної кухні, спеціалізовані заклади громадського харчування	ТЮ, ТІ
	Культурно-видовищні заклади	Розважальні заклади, галереї, театри, концертні зали, нічні клуби, ігрові атракціони	ПП, ТЮ, ТІ
	Спортивно-розважальні заклади	спортивні комплекси, спортивні зали, басейн, стадіони, тенісні корти	ПП, ТЮ, ТІ
	Об'єкти компенсуючої та ландшафтної архітектури	Солярій, пляж, фонтани, басейни, благоустрій території	ПП, ТЮ, ТІ
Організація господарського обслуговування	Об'єкти місцевої інфраструктури	Торгівельні підприємства Будинки побутового обслуговування	ПП, ТЮ
	Інженерне забезпечення	Електропостачання, водопостачання, водовідведення	ПП, ТЮ
	Заклади по підготовці кадрів для сфери туризму та обслуговування	Навчальні заклади	ПП, ТЮ
	Житлове будівництво для обслуговуючого персоналу	Житлові будинки, гуртожитки	ПП, ТЮ

ПП – первинна пропозиція

ТЮ – інфраструктура обумовлена розвитком туризму

ТІ – власне туристська інфраструктура

ТС – туристська супраструктура

Як видно із таблиці, система архітектурних об'єктів молодіжного туризму є складним і взаємопов'язаним комплексом підприємств різного функціонального призначення та різних архітектурно-конструктивних рішень. Відсутність будь-якого з таких підприємств або недостатня потужність збіднює, а то і, взагалі, робить неможливим надання туристської послуги. В цій системі заклади, що надають послуги розміщення належать до групи заходів із забезпечення основних видів туристських послуг і є одними із основних елементів туристської інфраструктури та супраструктури, роблять можливим формування якісного туристського продукту, в тому числі з дотриманням принципу диференціації. Засоби розміщення, як і природно-кліматична або історико-культурна складові туристського потенціалу місця дестинацій можуть виступати як первинна, так і як похідна пропозиції. Формування архітектури закладів туризму для молоді сприяє ефективному використанню наявних туристських ресурсів та оптимізації джерел і способів фінансування, розвитку бізнес-середовища та виробничої інфраструктури, соціально-культурного простору.

Список використаних джерел

1. Elisabeth Dubin Preservation for the people: seventy years of American youth hostels. a thesis in Historic Preservation Presented to the Faculties of the University of Pennsylvania in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of master of science [Електронний ресурс]/ 2003. – <http://www.dubingreen.org/ed/impersonal/official/pdf>
2. The Travel & Tourism Report 2009. Balancing Economic Development and Environmental [Electronic resource]/ Режим доступу: <http://www.weforum.org/en/media/publications/>
3. Кабушкин Н.И. Менеджмент туризма: учебное пособие для ВУЗов. – Минск: БГЭУ, 1999. – 644с.
4. Морган Н. Реклама в туризме и отдыхе: учебное пособие/ Н.Морган, А.Причард. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004 – 495с.
5. Морозов В.А. Социально-экономические основы взаимодействия туризма со смежными отраслями национальной экономики: дис. ... д-ра. экон. наук: 08.00.05. – Москва, 2004. – 226с.
6. Орлов М.А. Крупные туристские центры. – М.: Стройиздат, 1983. – 159с.
7. Преображенский В.С., Зорин И.В., Веденин Ю.А. Географические аспекты конструирования новых типов рекреационных систем// Известия АН СССР Серия география, 1972, №1; Теоретические основы рекреационной географии. Под ред. Преображенского В.С. – М., 1975.

АННОТАЦИЯ

В статье проведен анализ социально-экономических подходов к изучению туризма и системы архитектурных объектов молодежного туризма. Выявлено основные виды предприятий, которые относятся к разным группам мероприятий по обеспечению сферы туристических услуг и составляют структуру системы туризма, удовлетворяют различные потребности туристов. Определено место средств размещения для молодежи и архитектурной деятельности как таковой в этой системе, их значение для формирования туристического продукта.

Ключевые слова: туристическая индустрия, инфраструктура туризма, туристический продукт, туристическое предложение, архитектурные объекты молодежного туризма.

ANNOTATION

This article gives an analysis of the socio-economic approaches to the study of tourism and system of architectural objects of youth tourism. The basic types of enterprises belonging to different groups of measures to ensure the scope of travel services and constitute the structure of system of tourism, satisfy the different needs of tourists. There specified the place of accommodation for young people and architectural activities as such in this system, their importance for the formation of the tourism product.

Keywords: tourist industry, infrastructure, tourism, tourist product, tourist supply, architectural objects youth tourism.